

Oplæg CSA's Årskonference april 2018

Usikre vilkår på det danske arbejdsmarked – illustreret ved marginalt deltidsansatte

Trine P. Larsen,
FAOS, Sociologisk Institutet,
Københavns Universitet,
Danmark.

Disposition

- **Usikre ansættelser – definition og typer**
- **Metodiske overvejelser og beregninger**
- **Usikre ansættelser og den seneste udvikling på det danske arbejdsmarked**
- **Usikre ansættelser en udfordring for den enkelte og den danske model**
- **Opsamling og spørgsmål**

Usikre ansættelser – definition og typer

Hvem er de usikre ansatte?

- Stor uenighed om, hvad der definerer usikre ansatte
- Usikre ansatte er lønmodtagere, hvis ansættelseskontrakt ikke er en fast fuldtidsansættelse.
- Dækker en bred vifte af lønmodtagere:
  - *Deltidsansatte* som fx lang deltid, marginal deltid (under 15 timer)
  - *Tidsbegrænset ansatte* som fx projektansatte, begivenhedsansatte og med slutdato
  - *Nultimerskontrakter* - (tilkaldevikarer, reserver, afløsere mv.)
  - *Bureauvikarer*
  - *Fleksjobbere*,
  - *Selvstændige uden ansatte* som fx freelancere, eksterne konsulenter, platformsarbejdere mv.
- Overrepræsentation af kvinder, migranter og unge

Usikre ansatte – definition og typer

- Øget fokus på usikre ansatte – både akademisk og politisk
  - Usikre ansatte – større risiko for mindre gunstige løn- og arbejdsvilkår
  - Ofte lighedstegn mellem atypiske ansatte og usikre/prekære ansatte

MEN...

- Kan være atypisk ansat, men ikke nødvendigvis prekær eller usikre ansat.
- Fast fuldtidsstilling – ingen garanti mod usikre ansættelsesforhold
- Litteraturen opererer med forskellige begreber - dækker ofte samme fænomen:
  - Prekære ansættelser Standing (2011)
  - Kvalitets- og ikke kvalitetsjob (Lyonette 2015)
  - Kerne- og perifere medarbejdere (Doeringer og Piore 1971)
  - Insidere – outsiders (Lindbeck and Snower 1988)
  - Good and bad jobs (Kalleberg, 2009)
  - Protective gaps (Grimshaw et al. 2016)

Protective gaps (Grimshaw et al. 2016)

1. Employment protection gaps

Minimum standards gaps
(minimum wages, maximum hours, paid holidays, sick pay, pensions)

Eligibility gaps
(employment status/age/length of job/hours or income thresholds)

Upgrading gaps
(regulated pay progression in line with cost of living)

Integration gaps
(fragmentation due to outsourcing; limited rights to move to stable contracts or change hours)

2. Social protection & integration gaps

Entitlement gaps
(length of job/ hours or income thresholds)

Contribution gaps
(state subsidies - minimum out of work benefits/ in-work benefits/ employer subsidies)

Integration gaps
(access to housing or credit linked to employment status & security as well as income)

3. Representation gaps

Institutional gaps
(lack of unions, works councils at workplace, social dialogue at sector or supply chain)

Eligibility gap
(lack of access to institutions due to employment status/ contract/ hours/ location)

Involvement gaps
(lack of organising efforts, or efforts to involve in institutions or access to managers)

4. Enforcement gaps

Mechanism gaps
(gaps in access, process, inspections, sanctions, whistleblower protection)

Awareness gaps
(gaps in knowledge about rights, gaps in transparency)

Power gaps
(fear of loss of job or residency, fear of exclusion from unemployment support, lack of access to employer)

Coverage gaps
(extent of unregistered workplaces, informal & illegal employment)

Introduktion af begrebet Living Hours (Ilsøe et al. 2017)

- Litteratur om "living wage" og atypiske/usikre ansættelser fokuserer primært på løn og lønsystemer
- Inspireret af King and Rueda's (2008) to typer af lavtlønsjob: Standard (faste fuldtidsstillinger) og atypisk (deltid, tidsbegrænsede stillinger mv.)
- Inkluderer variable udover løn og lønsystemer som fx
  - Arbejdstid (ugentlige arbejdstimer, og "unsocial hours"
  - Arbejdstidssystemer og regulering (inkl. Lande og sektor forskelle)
  - Arbejdstid er lige så vigtig som løn og lønsystemer (modsat løn indeholder arbejdstid ofte en øvre timegrænse, men ikke et min. antal garanteret arbejdstimer)

Dataudfordringer – svært at måle prekaritet

- Det er muligt at måle både timeløn og årsløn og dermed få et billede af lavtlønsområder
- Jobsikkerhed kan 'måles' vha. Labour Force Survey (LFS) – tidsbegrænset kontrakt eller ej
- Det er ikke muligt i eksisterende datakilder at måle fx nultimerskontrakter – personer med nultimerskontrakter kan arbejde fuldtid i nogle perioder, men ikke være sikret et nogle timer ugen efter
- Frivilligt atypisk arbejde: Udfordringer forbundet med at spørge folk til, hvorvidt fx deltid, solo-selvstændige er frivillig eller ej

Dataudfordringer – svært at måle prekaritet

- Desk-research af OK og lovgivning gør det muligt at identificere, hvilke grupper, der er særligt udsatte i forhold til sociale rettigheder

MEN..

- Svært vha. eksisterende registre at identificere deres de facto sociale rettigheder
- Svært at måle deres de facto efteruddannelses- og karriere muligheder vha. eksisterende registre
- Svært/umuligt at måle højt arbejdstempo vha. eksisterende registre

Mulige løsninger/tilgange

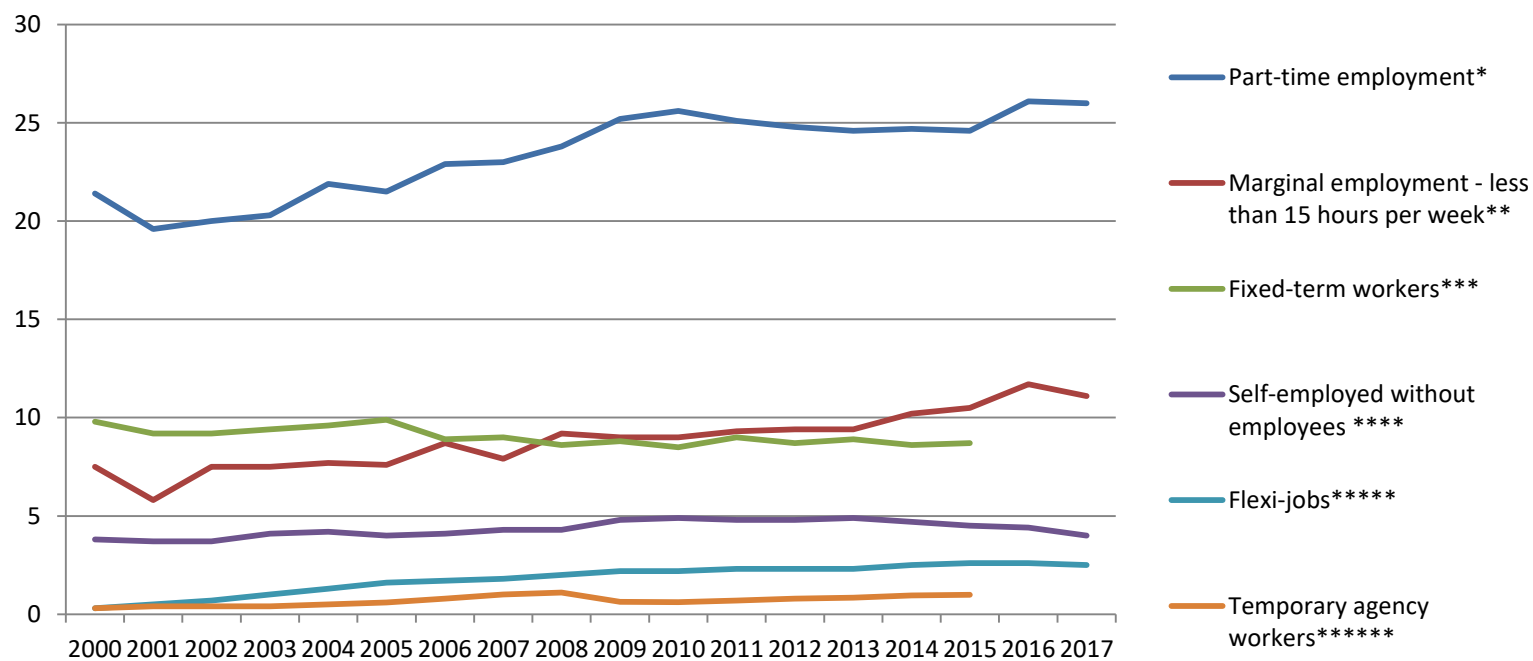
Udgpkt. i e-Indkomstdata

- Gør det muligt at fange alle arbejdsforhold og ikke bare det primære og (til dels) sekundære som i LFS
- Fokus på timeløn og årsindkomst, og antal arbejdstimer
- Gør det muligt at operationalisere spørgsmålet om frivillighed vha. registre ved at se på forekomsten af såkaldte multijobbere – dvs. personer med mere end ét job i en given periode
- Udvikling af nye begreber som fx Living hours

Udviklingen i usikre ansættelser i Danmark – LFS data

Figur 1: Usikre ansættelsesformer i henhold til andelen af beskæftigede 15-64 årige (procent), 2000-2017

Source: Eurostat (2017a)*; **Statistics Denmark (2017a); ***Statistics Denmark (2017b)
 ****Eurostat(2017b); *****Arbejdsmarkedsstyrelsen (2011; 2017); *****Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2009); Statistics Denmark (2017c).

Udviklingen af usikre ansættelser i Danmark

- Relativ stabil udvikling i usikre ansættelser de sidste 15 år

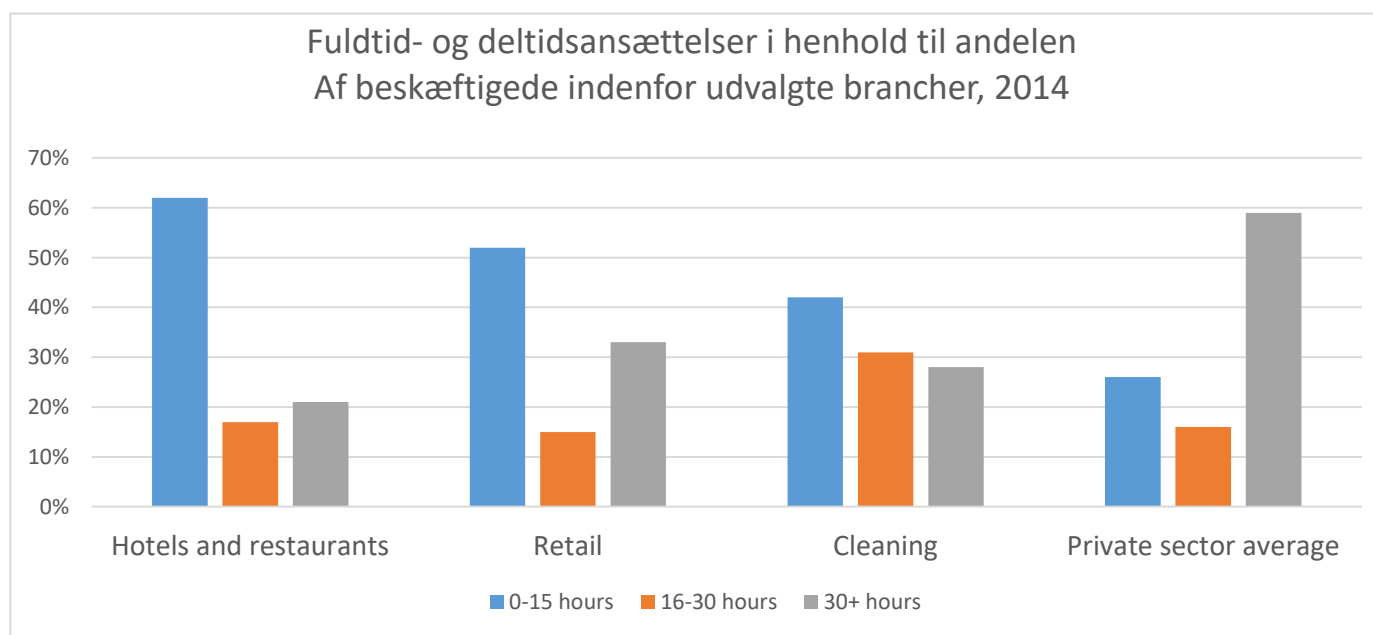
Men: Store sektorforskelle

- Offentlig kontra privat sektor: flexjobs, marginal deltid, tidsbegrænset ansatte mere udbredt i offentlig sektor
- **Eksempler på brancher, hvor usikre ansættelser er særligt udbredte:**
  - Rengøring
  - Handel
  - Hotel og restauration

Udviklingen af usikre ansættelser i private service

Figur 2: Andelen af fuldtidsansatte, deltid & marginal deltid i udvalgte sektorer på det danske arbejdsmarked (2014)

Kilde: Ilsøe et al. 2017, forfatternes egne beregninger - registerdata

Udviklingen af usikre ansættelser i privat service

Andre usikre ansættelsesformer ofte mindre udbredte indenfor privat service:

Handel:

- Tidsbegrænsede ansættelser (TB) fra 7% i 2008 til 9% i 2015
- Selvstændige uden ansatte: 3,2% i 2008 til 3,3% i 2015

Hotel og restauration:

- Tidsbegrænsede ansættelser: fra 8% i 2008 til 9% i 2015
- Selvstændige uden ansatte: 4% 2009 til 2% i 2015

Rengøring:

- Få tidsbegrænsede ansættelser og bureauvikarer
- Men selvstændige uden ansatte udbredt: 13% i 2013

Men stadig flere usikre ansatte også indenfor sektorer, uden større tradition for den type ansættelser

Usikre ansættelser - en udfordring for den enkelte?

Generelt oplever usikre ansatte:

- Højere jobusikkerhed og ufrivillighed (fx 54% af TB ufrivillige mod 17% af deltidsansatte, og 24% af TB kontraktlængde på under 6 mdr.)
- Ofte lavere løn og begrænset adgang til løntillæg
- Lavere indkomstsikkerhed (pension, dagpenge og løn under barsel etc.)
- Begrænset adgang til sociale goder fx pension, barsel, løn under sygdom
- Begrænsede karrieremuligheder og adgang til efteruddannelse
- Inddrages i mindre udstrækning i lokalforhandlinger mv.
- Svært ved at få nok timer – ofte flere jobs

Usikre ansættelser - en udfordring for den enkelte?

Men...

Ofte variationer på tværs af gruppen af usikre ansatte:

- *Særligt udsatte: selvstændige uden ansatte, vikarer, afløsere og medarbejdere med kortvarige ansættelser og få ugentlige timer...*
- *Er ofte enten ikke omfattet af OK eller har mindre gunstige forhold.*

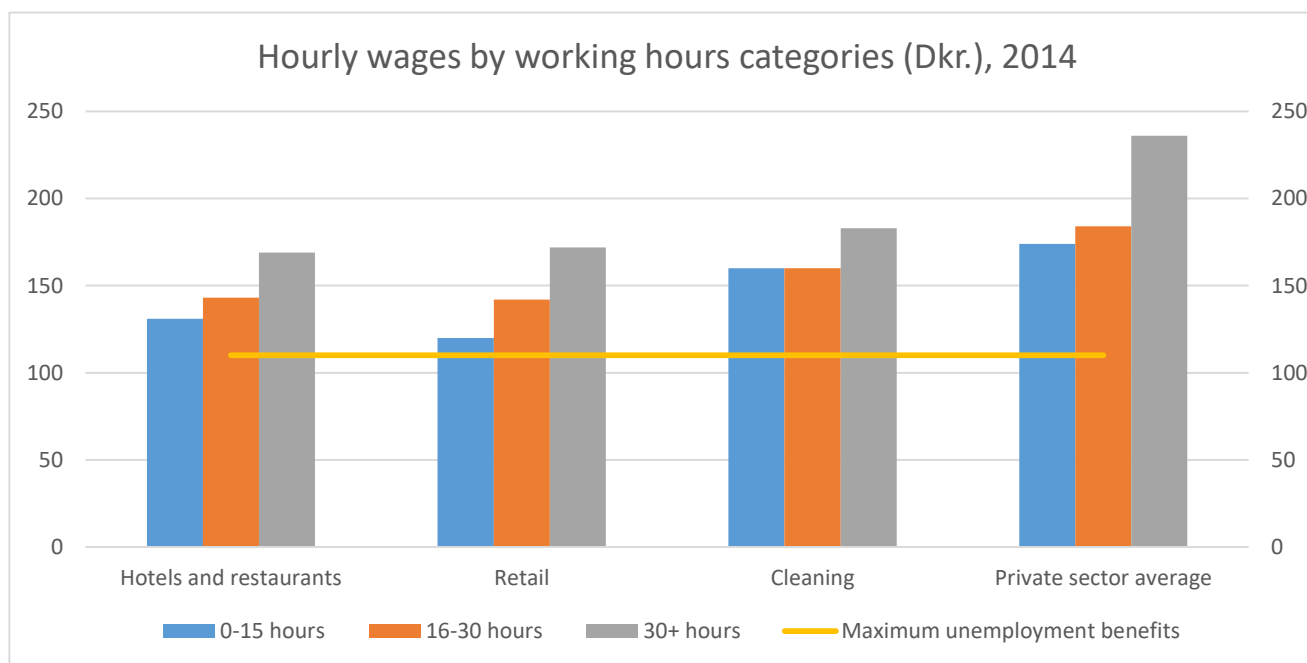
Ofte variationer fra sektor til sektor:

- *Særligt udsatte: ansatte i fx detailhandlen, rengøring, hotel og restauration*
- *Den danske model mindre fintmasket i de sektorer end andre (TR på arbejdspladsen, OK-dækning mv.)*

Usikre ansættelser - en udfordring for den enkelte?

Figur 3: Timelønnen i udvalgte brancher i henhold til fuldtid, deltid- og marginal deltidsansatte (2014)

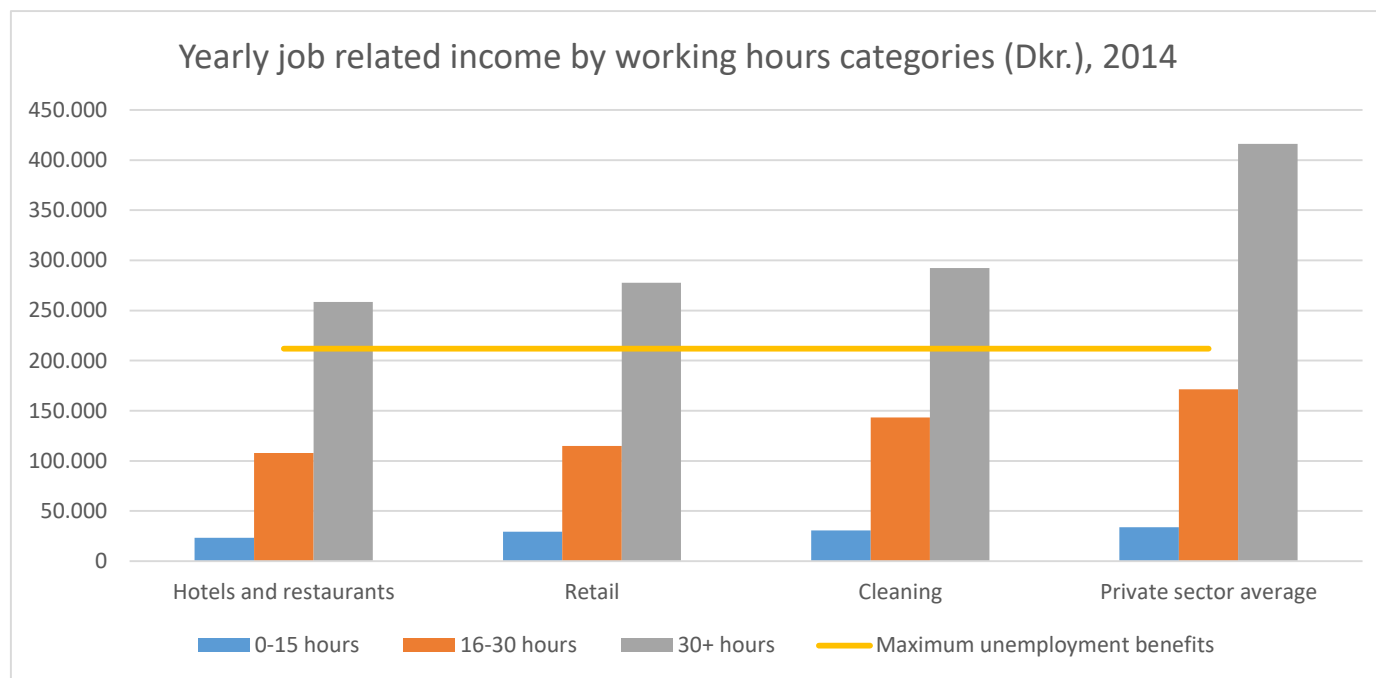

Kilde: Ilsøe et al. 2017, forfatterens egne beregninger - registerdata

Usikre ansættelser - en udfordring for den enkelte?

Figur 4: Årsindkomsten blandt ansatte i udvalgte brancher i henhold til fuldtid, deltid og marginal deltid (2014)

Kilde: Ilsøe et al. 2017, forfatterens egne beregninger - registerdata

Usikre ansættelser - en udfordring for den danske model?

Hvad betyder usikre ansættelser for den danske model?

Den danske model generelt: Høj OK-dækning og organisationsgrad

Men...

- **Organisationsgrad** ofte lavere blandt usikre ansatte
Gælder særligt: bureauvikarer, marginalt deltidsansatte
- **OK-dækning:** ofte lavere blandt usikre ansatte
Gælder særligt: bureauvikarer, selvstændige uden ansatte

Men... selvom OK-dækket: adgang til OK's sociale goder ofte begrænset for usikre ansatte - især dem med få ugentlige arbejdstimer og kortvarige kontrakter

Årsager til usikre ansattes begrænsede adgang til sociale goder

Nogle arbejdsgivere med støtte fra fagforeninger prioriterer fastansatte, når det kommer til:

- Lokalforhandlinger
- Adgang til efteruddannelse
- Perioder med nedskæringer og økonomisk krise

Ofte lange anciennitetsperioder – fx:

- Pension fra 2-9 mdr.
- Løn under barsel: 6-9 mdr.
- Løn under sygdom: 1-9 mdr.
- Efteruddannelse: 6 mdr. - 2 år.
- Afskedigelsesvarsler 0 mdr. - 1 år.

Årsager til usikre ansattes begrænsede adgang til sociale goder

Eksempler på OK og arbejdsmarkedslovgivning

- Funktionærloven og nogle OK ekskluderer ansatte med færre end 8 ugentlige arbejdstimer pr måned
- Dagpengeregler og reformer - striksere genoptjeningskrav og afkortning af dagpengeperioden
- Sygedagpenge og ressourceforløb (stadig striksere beskæftigelseskrav mm.)
- Bistandshjælp (225 timers grænsen)
- Flere velfærdstemaer tages op i OK –kun OK-dækkede lønmodtagere omfattes

Usikre ansættelser - en udfordring for den danske model?

Samlet betyder OK's og lovgivningens restriktioner ofte:

... vikarer, ansatte med få ugentlige arbejdstimer og kortvarige kontrakter, freelancere ikke får del i de sociale goder..

Betydning for den danske model:

... usikre ansatte kan fravælge fagforeningen under parolen: 'hvorfor bidrage til modellen, når man alligevel ikke får del i OK-goderne'

Opsamling og spørgsmål

- Usikre ansættelser – et flertydigt begreb
- **Generelt:** Udviklingen i usikre ansættelser relativ stabil
- **MEN** - store sektorforskelle – særligt privat services
- Usikre ansættelser skaber udfordringer for den enkelte og den danske model:
  - Ofte lavere lønninger, lavere indkomstsikkerhed, færre karrieremuligheder, højere jobusikkerhed, begrænset adgang til sociale goder mv.
  - Er i mindre udstrækning OK-dækket og medlem af fagforeningen
- Parterne har iværksat en række indsatser – dog stadig rum for forbedringer

